

Tuskin kukaan on välttynyt kuulemasta, että Suomen väestö ikääntyy ja tästä aiheutuu monenlaisia kestävyyspaineita julkiselle sektorille. Ikääntyvän väestön kanssa emme ole Euroopassa yksin, mutta olemme kuitenkin erilainen kansakunta. Jatkuvasti korostetaan, että meillä eläköityminen tapahtuu useimpia muita maita nopeammin ja samalla työikäisen väestön määrä pienenee. Tämän murroksen myötä huoltosuhde heikkenee eli entistä harvemmat tulevat maksamaan kasvavan huollettavien joukon aiheuttamat julkiset menot.

Mistä Suomen muista poikkeava murros johtuu? Yleensä sille ei anneta mitään selitystä tai sitten viitataan epämääräisesti sodanjälkeisiin suuriin ikäluokkiin. Mutta suuria sodanjälkeisiä ikäluokkia on ollut muissakin maissa eikä niiden väestörakenteessa ole samanlaista murrosta kuin meillä! Mistä sitten on kysymys? Keskeinen ja vähälle huomiolle jääneitä selityksiä ovat sodanjälkeisen ajan siirtolaisuus ja vauvabuumin jälkeen alentunut syntyvyys, jotka vaikuttivat väestökehitykseen sekä välittömästi että pidemmällä aikavälillä.

Useimmat Länsi-Euroopan maat saivat sodanjälkeisenä aikana muuttovoittoa. Se oli koko alueen tasolla vuosina 1950–73 noin 9 miljoonaa henkeä ja 1974–98 noin 10 miljoonaa henkeä. Muuttovoittoa on tullut tämän jälkeenkin.

Suomi puolestaan menetti väestöä sodan jälkeen vuodesta toiseen 1970-luvun alkupuolelle asti suurimpien menetysten sijoittuessa 1960-luvulle. Nykytilanteen ymmärtämiseksi on tärkeää huomata, että tuolloin ei menetetty ainoastaan parhaassa työiässä olevia muutta-

Kolumni

Heikki A. Loikkanen
Professori
Helsingin yliopisto
heikki.loikkanen@helsinki.fi

Heikki Loikkanen toimi tutkijana Työväen taloudellisessa tutkimuslaitoksessa vuosina 1981–83.

Minne lapset kadonneet?

ja vaan myös heidän tulevat jälkeläisensä. Kolme neljäsosaa muuttajista oli alle 35-vuotiaita. Väestönmenetys kohdistui naisiin miehiä enemmän. Pääasiallinen muuttosuunta oli Ruotsi.

Toinen meidät useimmista muista maista erottava tekijä liittyy syntyvyyteen. Sotaa heti seurannut vauvabuumi koettiin niin Suomessa kuin muuallakin, mutta monissa maissa syntyvyyden toinen piikki osui 1960- ja 1970-luvuille. Suomessa sitä vastoin syntyvyys aleni jyrkästi vuodesta toiseen 1970-luvun puoliväliin asti. Koimme siis siirtolaisuuden ja syntyvyyden laskun tuloksena ”tuplamenetyksen”.

Siirtolaisuuden vaikutusten arvioimiseksi tein vuonna 1999 Pekka Parkkisen kanssa laskelman ”omavaraisen väestön Suomesta” vuonna 1997. Siinä oletettiin, että nettosiirtolaisuus olisi ollut nolla vuosina 1946–1997 ja maassa pysyneet olisivat avioituneet, saaneet lapsia jne. samalla tavoin kuin kantäväestö. Näin laskien Suomen väestö olisi ollut

400 000 henkeä eli 7 prosenttia suurempi kuin todellinen väestö vuonna 1997. Työikäisiä olisi omavaraisväestössä ollut suhteellisesti enemmän ja eläkeläisiä vähemmän kuin todellisessa väestössä. Huoltosuhde todellisessa väestössä oli heikompi kuin omavaraisväestössä.

Vaikka siirtolaisuus kääntyi 1980-luvulla muuttovoitoksi Suomelle, se ei ole vielä täyttänyt aiemmin muuttotappion ja alhaisen syntyvyyden aukkoa koko väestössä ja erityisesti 1960-luvulla syntyneiden ikäluokissa. Ne ovat pysyneet pieninä, ja siksi meillä on nyt suhteellisesti muita maita vähemmän 40–50-vuotiaita, ja toisaalta eläköitymisen vaiheessa olevien määrä ja väestöosuus on suuri.

Sodanjälkeisen väestövuodon seurauksena kadotetut muuttajien lapset ahkerivat nyt Ruotsissa. Suomi-brändi ei ollut vetovoimainen edes omilleen sodan jälkeisinä vuosikymmeninä. Silloisella ja myös myöhemmin harjoitetulla

investointi-, työllisyys- ja asuntopolitiikalla haluttiin edistää hajautuneiden rakenteiden säilymistä panostamatta kaupunkialueisiin taloudellisen kehityksen moottoreina. Ei ihme, että näissä olosuhteissa muutettiin naapurimaan kaupunkialueille, missä työtä ja asuntoja oli tarjolla. Sodanjälkeisellä siirtolaisuudella ja alenevalla syntyvytydellä luotiin perusta Suomen muista poikkeavalle väestörakenteelle ja osalle nykyistä rakenteellista kestävyysvajetta.

Viime vuosina Suomen saama muuttovoitto vaikuttaa jo koko maan väestörakenteeseen ja se on selvimminkin nähtävissä pääkaupunkiseudulla. Jos Tilastokeskuksen ennuste 15 000 hengen vuosittaisesta muuttovoitosta Suomen hyväksi toteutuu seuraavina vuosikymmeninä, muuttajat ja heidän lapsensa kasvattavat maamme väestöä. Samalla he helpottavat hyvinvointiyhteiskunnan rahoituspaineita, jos työikäiset tulijat onnistutaan työllistämään. ■